

VZDĚLÁVÁNÍ PRACOVNÍKŮ CESTOVNÍHO RUCHU NA VYSOKÉ ŠKOLE

Cestovní ruch se stal významným celospolečenským fenoménem moderní doby. Jeho ekonomický přínos představuje pro mnohé země podstatný zdroj státního rozpočtu, vznikají rozsáhlé oblasti budované pro turisty v atraktivních lokalitách u moře, v horách, v přírodních rezervacích, v areálech evokujících dávnou minulost. Do všech takových lokalit jsou vkládány nemalé finanční zdroje a zpřístupnění a udržení turisticky zajímavých lokalit dává velkému množství lidí trvalé nebo sezonní zaměstnání. Stamiliony turistů se v omezeném čase seznamují s odlišnými kulturami a civilizacemi a snaží se je postihnout a chápat. Vzájemně na sebe působí a ovlivňují se. Vznikla celá síť organizací, které se o cestovní ruch starají, od vládních institucí po cestovní kanceláře, rozsáhlou síť služeb i o organizace sledující a inspirující cestovní ruch ve své lokalitě.

Rozvoj cestovního ruchu si v posledních desetiletích vyžádal speciální přípravu odborníků, uskutečňovanou nejdříve v rámci kateder na tradičních univerzitách, později na samostatných vyšších či vysokých školách, zaměřených na cestovní ruch. Tento vývoj dal podnět k bližšímu vymezení cestovního ruchu jako svébytného vysokoškolského oboru a oblasti zkoumání. Koncipování jeho obsahu i výzkumných metod vedlo poté k potřebě stanovit pevnější rámec pro vzdělávací programy škol cestovního ruchu.

Cestovní ruch se obvykle vymezuje různými druhy specifických činností, spjatými s širokým spektrem tzv. turistického průmyslu a cestovními službami. Je však zřejmé, že turismus je také společenským jevem, který kromě otázek ekonomických vychází a posléze zakotvuje v kulturní sféře společnosti. Takto široce vymezené chápání oboru je tak difusní, že těžko hledá a nalézá pro sebe zvláštní sektor cestovního ruchu, který by byl chápán jako samostatný celek pro oborovou metodologii i pro praktickou státní politiku cestovního ruchu, pro distribuci finančních prostředků, pro turistické aktivity. Evropská unie (EU) zavedla jednotku Unit for Tourism pro koordinování aktivit v tomto odvětví mezi členskými státy a zároveň vymezila v roce 1995 klíčové priority, které jsou kvazi postižením rámcového obsahu oboru. Zelená kniha o úloze Evropské unie

v turistickém ruchu v dokumentu „Working together for the Future of the European Tourism“ zformulovala pět oblastí, vymežující blíže obsah zkoumání i priority pro čerpání finančních zdrojů. Do těchto oblastí jsou zařazeny: podpora cestovního ruchu rozšiřováním informací, podíl cestovního ruchu na mezinárodním obchodu a službách, podíl cestovního ruchu na celkovém turistickém průmyslu, rozvoj profesního vzdělávání nejrůznějšími formami a konečně zajištění trvale udržitelného vývoje i za předpokladu dynamického rozvoje cestovního ruchu.

Difusnost převážně ekonomického vymezení oblasti zkoumání turistického ruchu se nutně musí také projevat v koncepci a v programech vysokoškolského vzdělávání v této sféře. Četné disciplíny v programech škol cestovního ruchu se nesnadno propojují mezi sebou, těžko se nacházejí jejich průniky do specifík vzdělávání se specializací na cestovní ruch. Obtížné se hledá vztah mezi svébytnou teorií jednotlivých disciplín a jejich koncipováním jako vědních oborů a mezi specifickými potřebami praktického výcviku budoucích absolventů.

Lze tedy uzavřít, že studijní obor cestovní ruch vychází zejména z potřeb průmyslu cestovního ruchu, z rozvoje mezinárodních ekonomických vztahů, z mezinárodního obchodu a služeb. Zahrnuje však také společenský, kulturní a civilizační vývoj ve světě, včetně ochrany životního prostředí a jazykové vybavenosti absolventů.

Vysoká škola obchodní v Praze (VŠO), aby přispěla k řešení některých otázek výuky cestovního ruchu a k profilu studijního oboru, uspořádala v roce 2004 celostátní konferenci „Perspektivy vzdělávání pracovníků cestovního ruchu“. Jejím úkolem bylo objasnění stavu a tendencí cestovního ruchu v České republice a důsledků tohoto stavu pro oblast vzdělávání. Speciální pozornost byla věnována průvodcům turistů, v jejichž činnosti se do značné míry spojují a završují ekonomické, společenské, kulturní a civilizační aspekty a jazyková vybavenost ve vzdělávání v cestovním ruchu.

Po projednání vnitřních problémů vzdělávání ve školství cestovního ruchu navázal na konferenci v říjnu 2004 jednodenní seminář, jehož se účastnili i zástupci partnerských zahraničních vysokých škol. Zasedání proklamovalo širší shodu řady problémů v definování a interpretaci vysokoškolského oboru cestovního ruchu i v jeho výuce a potvrdilo naléhavost jejich projednání na širším mezinárodním fóru.

V září 2005 se sešla poté v Praze dvoudenní mezinárodní konference na téma „Vzdělávání pracovníků cestovního ruchu v zemích Evropské unie na počátku 3. tisíciletí“, kterou uspořádala rovněž Vysoká škola obchodní. Vedle českých vysokých škol a představitelů profesních organizací se jí účastnilo dvacet zahraničních expertů z jedenácti vysokých škol cestovního ruchu ze Slovenska, Německa, Rakouska, Španělska, Belgie a Japonska.

V plenárním zasedání se konference zaměřila ke dvěma obecnějším problémům, které měly poukázat na vztah cestovního ruchu k ekonomickým a společenským pohybům ve světě a dále na způsoby, jak tento vztah včlenit do vzdělávacích koncepcí pracovníků cestovního ruchu. Řešila se hlavně otázka úlohy, jako prostředku adaptability pracovníků cestovního ruchu na měnící se ekonomicko-politické, kulturně-historické a technologické podmínky, dané zejména globalizací a diverzifikací společenského vývoje. Tato otázka byla doprovázena představením vzdělávacích programů ve vybraných zemích Evropské unie a Japonska, a to tak, aby mohlo dojít k mezinárodním komparacím stavu vzdělávání, ke zjištění trendů studijních programů nabízeného studia, zda odpovídají směřům vývoje 21. století a z nichž by se mohly vyvodit potřebné změny v nabídce kurzů ve školách cestovního ruchu či ve způsobu jejich výuky. Perspektivním cílem každé vysoké školy je s ohledem na specifické podmínky země a regionů snaha postihnout společné rysy, které by vedly ke standardizaci, uznávání kreditů a k akreditaci dosažených certifikátů absolventů vysokých škol jedné země i v zemi druhé, aby mohlo dojít k otevření pracovního trhu pro absolventy v evropském měřítku.

Domníváme se, že tato cesta by mohla blíže a konkrétněji přispět k teorii a metodologii profilu studijní disciplíny cestovního ruchu tak, aby mohla blíže vytknout hlavní témata ve vzdělávání, a tím otevřít další možnosti ve výzkumu v mezinárodním měřítku.

V plénu zazněla nejen hlediska ekonomická, ale také aspekty společenské a sociologické, včetně typologie osobnostních rizik v cestovním ruchu, spojené s ochranou životního prostředí a ochranou turistů před ničivými projevy teroristických útoků.

Konference dále jednala ve čtyřech sekcích podle hlavních oborů, které se ve vzdělávání v cestovním ruchu v celoevropském měřítku uplatňují. První sekce byla zaměřena na současné problémy světové ekonomiky, managementu a marketingu a na jejich odraz ve vysokoškolském vzdělávání. Za značné účasti zahraničních odborníků byly za dominující profilové předměty označeny a potvrzeny obory ekonomické – marketing, management a podniková ekonomika, přičemž se objasňovaly i způsoby jejich začlenění do studijních oborů cestovního ruchu, včetně forem metodických postupů. Zazněly i příspěvky, srovnávací nabídku ve zmíněných oborech v širších evropských kontextech, hlouběji byla také projednána problematika vztahu mikroekonomie a managementu cestovního ruchu. Sekce se vyslovila k pokračování další zahraniční spolupráce na společných tématech a výzkumných projektech. V této souvislosti byla také navržena možnost ustavení volného konsorcia partnerských škol ze zemí střední Evropy, které by umožnilo výměnu zkušeností a vytklo vzdělávací problémy zejména ekonomické povahy, posuzované ze střeoevropského pohledu.

Druhá sekce diskutovala k tématu moderní informační a komunikační technologie ve vzdělávání pracovníků cestovního ruchu. Diskuse se zaměřila na koncepci a způsoby výuky pomocí elektronických technologií, na funkci informatiky, jako samostatného předmětu na školách cestovního ruchu a rovněž na možnosti využití těchto technologií v jiných studijních oborech, včetně jejich uplatnění v celoživotním vzdělávání v cizojazyčné komunikaci a zejména při použití forem distančního studia. Bylo poukázáno na to, že se internet stal během několika let dynamickým médiem, které zvýšilo svou důležitost jako rozhodující prodejní kanál a postupně odsunuje do pozadí dosavadní prodejní způsoby, běžně používané ještě na konci minulého století. Absolvent by měl být tedy vyškolen tak, aby úspěšně obstál v rychle se měnícím prostředí, kdy elektronický obchod se stává samozřejmým nástrojem každodenního pracovního procesu. Zdá se, že zahraniční vysoké školy však našly cestu syntézy výuky komunikačních technologií s ekonomickými či dalšími

tématy cestovního ruchu o něco dříve, než se to zatím podařilo v České republice.

Třetí sekce se zabývala přínosem humanitních oborů ve vzdělávání na školách cestovního ruchu se zvláštním zřetelem na přípravu průvodců turistů. Ukázalo se, že kromě Slovenska a Japonska nejsou humanitní obory v ohnisku zájmu většiny evropského vysokého školství cestovního ruchu, a také, že průvodci turistů jsou ve většině zemí připravováni odlišným způsobem a podle jiné legislativy. Jako společné se ukázalo, že příprava absolventů na vysokých školách cestovního ruchu je převážně profilována ekonomicky, přesto však při projednávání těchto otázek v diskusi byl přijat v obecné podobě názor, že některé humanities jako psychologie, sociologie, geografie, rétorika a základy kulturní historie jsou i pro manažera a marketingového odborníka neméně důležité, neboť otvírají cestu k zákazníkovi, k jeho potřebám a přáním, která jsou podmíněna civilizačním a kulturním prostředím. Zajímavá diskuse se týkala integrace humanities základních profilujících disciplín, i integrace uvnitř těchto disciplín, např. způsob výkladu kulturních dějin v rámci historie jako součásti historické kultury. Z hlediska metodiky byla diskutována možnost tzv. „case study“, využití „případových celků“ jako způsobů nejhodnějšího sdělování.

V sekci byl také široce diskutován problém průvodců domácích a zahraničních turistů, jejich odborného výcviku i legislativních úprav jejich činnosti. Ukázalo se, že je zde mnoho nejasností. Na míře pozornosti, kterou školství cestovního ruchu výcviku průvodců věnuje, na jejich připravenosti, nejen jazykové, ale i kulturní, historické, psychologické apod., závisí do značné míry úspěch vyústění celého cestovního ruchu. Je nepochybné, že ekonomické zabezpečení sice vytváří rámec a je základem pro cestovní ruch, ale teprve průvodce mu vtiskuje smysl a jeho informace o sledované památce, lokalitě, regionu i o lidech navštívené země se vtiskují do vědomí turistů.

Účastníci sekce byli také seznámeni s projektem mezinárodně pojatého časopisu „Cestování včera a dnes – Tourism yesterday and today“, který už jeden rok vydává Vysoká škola obchodní. Časopis se svou vícejazyčností a poměrně široce koncipovaným tematickým záběrem včleňuje dobře do podobných publikací v cizině a je ho tak možno rozšiřovat i na vysokých školách cestovního ruchu v zahraničí.

Čtvrtá sekce byla koncipována jako workshop. Bylo to svého druhu vůbec první pracovní setkání lektorů cizích jazyků na školách cestovního ruchu. Sekce se zabývala způsoby studia cizích jazyků s ohledem na praktické potřeby pracovníků cestovního ruchu včetně činnosti překladatelské a tlumočnické. Za účasti českých a slovenských lektorů byly posuzovány různé pracovní metody při osvojování cizí řeči, v kontextu jazykových nároků cestovního ruchu, v požadavcích mnohojazyčnosti a konverzační zručnosti.

Výrazným přínosem jazykového workshopu bylo zařazení problematiky terminologické a frazeologické. Profilováním oboru cestovní ruch jako vysokoškolské disciplíny přináší na pořad vlastní odbornou terminologii a přejímá zahraniční odborné výrazy. Pro tlumočníky a překladatele a průvodce cizinců je proto nanejvýš aktuální, aby měli k dispozici české a cizojazyčné překlady těchto odborných termínů a jejich přesné definice. Některé takové práce byly již započaty, např. byl představen obsáhlý česko-německý terminologický slovník výtvarného umění a zeměpisných názvů s možností využití v cestovním ruchu. Další autorka informovala o nové učebnici angličtiny, která zahrnuje řadu nových termínů i názvů produktů, které se v cestovním ruchu používají a projevují. V diskusi bylo také připomenuto, že po vstupu České republiky do EU očekává lingvisty práce na překladech anglické odborné terminologie, která byla z rozhodnutí EU přijata jako evropský terminologický standard.

V závěru druhého dne konference byly shrnuty výsledky jednání pléna a sekcí. Ve většině referátů bylo souhlasně konstatováno, že vzájemná výměna zkušeností a vzájemné srovnávání metodologických záměrů a odborného stavu učebních programů přináší řadu podnětů, neboť problémy vyučovacího cyklu jsou přes rozdílnost území v mnoha případech shodné nebo podobné, a nabízejí se proto různé možnosti odborné a metodické mezinárodní spolupráce.

Perspektivně by měla být zpracována dvě obecná témata. První se týká cest k adaptaci pracovníků cestovního ruchu na ekonomické a technologické změny ve společnosti. V navržených projektech by měly být postíženy hlavní projevy globalizace a diverzifikace ve světě, procesy integrace, ale i regionalizace a devoluční vývoj zdůrazňující samostatnost vymezených oblastí „myslet globálně, jednat lokálně“. Zde by měly být zmapovány procesy, které umožní včleňování obec-

Z P R Á V Y

ných otázek do praktického vzdělávání pracovníků oboru cestovní ruch.

Druhé téma by se týkalo způsobů vzdělávání na školách cestovního ruchu v evropských zemích, s cílem najít shody, rozdíly a tendence, které by mohly vést k inovacím nabízených oborů, k zpřesnění definice profilu absolventa a ve svých důsledcích i k příslušným akreditacím.

Na konferenci došlo také ke shodě v tom, že další spolupráce českých a zahraničních odborníků by se měla v budoucnosti týkat rovněž konkrétních projektů jednotlivých klíčových, zejména ekonomických disciplín. V sekcích byly již některé připravované mezinárodní projekty představeny. Bude to skriptum a publikace o historických zdrojích současného vývoje cestovního ruchu a jeho perspektiv v zemích EU. VŠO předložila k diskusi také návrh na česko-německou spolupráci na tématu Praha, křižovatka kultur. Toto téma by mělo objasnit hlavní zdroje a vzájemné působení české, německé a židovské kultury v podmínkách Prahy v 19. a 20. století.

Na projektu se budou podílet historici a kulturní historici České republiky, jakož i specialisté z němec-

kých vysokoškolských pracovišť. Další námět v oblasti výuky jazyků by se mohl týkat dvou aspektů. Jednak je třeba posoudit možnost, zda a jak reagovat na očekávaný nárůst turistických cest obyvatel Dálného východu do Evropy rozšířením nabídky výuky cizích řečí o orientální jazyky, např. čínštinu, arabštinu či japonštinu. Druhý úkol by se týkal přípravy na zavedení části výuky v klíčových oborech v některém z cizích jazyků. To by umožnilo studentům partnerských škol daleko více využívat výměnných stáží, usnadnilo uznávání kreditů a uvolnilo absolventům snadnější cestu na uplatnění na mezinárodním trhu práce a na začlenění v evropském prostředí.

Kontaktní adresa:

Vysoká škola obchodní, o.p.s.
Masná 13
110 00 Praha 1
Sekretariát školy
Spálená 14
110 00 Praha 1
Tel.: 224 076 011
Fax: 224 076 336
E-mail: vso-praha@seznam.cz
Internet: <http://www.vso-praha.cz>

- rvo - - vča -

KABINET INTERKULTURNÍCH STUDIÍ PŘI KATEDŘE SOCIOLOGIE A ANDRAGOGIKY FF UP V OLOMOUCI



Vznik Kabinetu interkulturních studií (dále KIS) jako součásti katedry sociologie a andragogiky FF UP bezprostředně souvisí s potřebou vytvořit na akademické půdě prostor pro studium nových sociálních jevů, které se objevily v souvislosti s dynamickým vývojem migrace a jejími proměnami v globálním prostředí. Proces globalizace a související sociální změny otevírají prostor pro hledání a definování nového vztahu mezi individuem a společností, význa-

mu občanství, konstruování nových identit a obecně i chápání humanity.

Objevují se nová témata a hledají se odpovědi na otázky po povaze a perspektivách současné společnosti. Jaká bude česká společnost, jak ji ovlivní rostoucí podíl imigrantů? Zkušenosti nových kulturních střetů a prolínání, stejně tak i eroze sociální soudržnosti, volby integračních strategií či spor o povahu rovnos-